

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Berätta något för oss! – En studie om hur ugandiska lärare använder muntligt berättande som didaktiskt verktyg

Kim Isacsson Ihrén

Självständigt arbete L6XA1A

Examinator: Olof Franck

Abstract

Storytelling is among the oldest tools for teaching and passing on knowledge. By sharing stories, teachers and pupils come closer together as they explore the worlds outside the classroom in an exciting way. Further, as becoming a teacher, I am interested in methods that help pupils to learn better and earlier research shows that storytelling is a great tool for teaching. Despite this, storytelling can be a rare event in schools today. Scholars suggest that the lack of storytelling in schools today is due to the increasing measurements of results and prioritization of accountability. Furthermore, African countries have had a strong tradition of telling stories and during an earlier visit to Uganda, I was astonished by the amount of storytelling that was used and how much pupils enjoyed it. Therefore, I went back to Uganda to explore more about storytelling. This study aims to explore how Ugandan teachers use storytelling as a didactic tool and to study how, in what contexts and why middle school teachers use storytelling in English and Social Studies. It also aims to illuminate what stories teachers choose to use. To answer this, I ask following research questions: “What do the teachers say about storytelling as a teaching tool”? And: “What do the teachers want their pupils to learn from what is told”? Data was collected by using interviews and conversations with teachers, observation and sound recordings of lessons and field notes. The study is based on a hermeneutic interpretation using scaffolding and mediation as theoretical framework and data has later been processed by using content analysis. Findings show that teachers use storytelling as a tool for different kind of learning objectives, using different kind of stories, but it’s sometimes used purely to keep pupils attentive. This essay turns to active teachers and becoming teachers who are interested in using storytelling. Therefore, this essay can also be seen as an attempt to inspire teachers to use storytelling in all school subjects.

Titel: Berätta något för oss! – En studie om hur ugandiska lärare använder muntligt berättande som didaktiskt verktyg

Title: Tell us a story! – A study of how Ugandan teachers use storytelling as a didactic tool

Författare: Kim Isacson Ihrén

Typ av arbete: Examensarbete på avancerad nivå (15 hp)

Examinator: Olof Franck

Nyckelord: Oral narratives, Storytelling, Oral storytelling, Teaching method

Innehåll

Inledning	1
Syfte och frågeställningar	1
Bakgrund.....	2
Tidigare forskning	3
Berättande för att väcka nyfikenhet och engagemang	3
Berättande och språkinläring	4
Teoretiska perspektiv	6
Begrepp	6
Mediering.....	6
Scaffolding.....	6
Muntligt berättande och storytelling.....	7
Kritisk aspekt av begreppet storytelling	7
Metod	8
Studiens kontext och urval.....	8
Genomförande.....	8
Val av texter	9
Tolkningsförfarande.....	9
Kodning.....	10
Etiska ställningstaganden.....	10
Resultat och analys	11
Lärares generella utsagor kring muntligt berättande som didaktiskt verktyg.....	11
Lärares berättelser och motiveringar	12
”It’s such a nice gun that I don’t want to lose it”.....	12
”The first time I sat in a car”	13
”All that glitters is not gold”	14
”Mary Magdalene”.....	14
”Population growth”	15
”Mr. Hare and King Lion”	16
Diskussion	18
Berättelser som didaktiskt verktyg och berättandets styrkor	18
Konklusion.....	18
Studiens begränsningar	19
Framtida forskning.....	19
Referenser	21
Bilaga 1	22

Inledning

Tidigt på lärarutbildningen fick vi i Svensk kursen lära oss om muntligt berättande. Henricsson och Lundgrens bok (2016), *“Muntligt berättande i flerspråkiga klassrum”* som uppmanar lärare att bli berättare, var en del av kurslitteraturen. I *läroplanen för grundskolan, förskoleklassen och fritidshem 2011* (Skolverket, 2011/2018) framhålls att “eleverna ska få kunskaper om muntligt berättande för olika mottagare, om ämnen kring elevernas vardag och skola” (Skolverket, 2011/2018).

Jag har själv erfarenhet från undervisning att elever tycker om att lyssna på berättelser, vare det sig är berättelser från mitt eget liv, påhittade eller ämnesrelaterade. Med erfarenheter av att arbeta i både förskola och skola och av praktik från tidigare VFU-perioder, har jag dessutom lagt märke till att intresset för att få något berättat för sig är lika stort, oavsett ålder. Trots detta är det muntliga berättandet en ovanlig förekomst i dagens klassrum, både nationellt och internationellt (Henricsson & Cleasson, 2014; McKegney, 2016) och det tros vara på grund av dagens utbildningskultur där räknebara och mätbara resultat prioriteras (McKegney, 2016).

Under tredje VFU-kursen åkte jag till Uganda i två veckor och där uppmärksammade jag hur muntligt berättande användes i undervisningen och hur uppskattat det var från eleverna. Till detta hör också att Ugandas berättartradition i skolorna är viktig då tillgången till läromedel är knapp. Enligt mina observationer har lärarna inte mycket mer än sig själva, griffeltavlan och äldre böcker från 70-talet till sitt förfogande. Det finns alltså inga Ipads, datorer, projektorer eller tillräckliga bokuppsättningar. Vidare är muntligt berättande en mycket stor del av afrikansk kultur och det är en av Afrikas äldsta metoder för att föra kunskaper vidare. Däremot är muntligt berättande ett forskningsområde som forskare sällan väljer att studera på grund av att det finns en föreställning om att det är obeforskat och svårt att skapa evidens (Ukwuoma, 2016).

Som ytterligare inspiration till att fördjupa mig i muntligt berättande fick jag *Lärarnas Tidning* nummer 8 (2019) i brevlådan. Där, på sista sidan, var det ett stort uppslag där det stod “Bra lärare är ofta duktiga storytellers”. Så, tillsammans med Henricsson och Lundgrens bok, artikeln i *Lärarnas Tidning* och det tidigare besöket till Uganda, väcktes ett intresse och en nyfikenhet hos mig som blivande lärare och jag begav mig därför återigen till Uganda för att ta reda på mer om muntligt berättande.

Syfte och frågeställningar

Som blivande lärare är jag intresserad av hur man kan främja ett nyfiskt, motiverat och engagerat klassrumsklimat och hur man kan skapa meningsfulla kontexter som kan leda till att elever lär sig bättre. Studien har ett tvåfaldigt syfte: 1) Att studera hur, i vilket sammanhang och varför ugandiska mellanstadie lärare använder muntligt berättande som ett didaktiskt verktyg i Engelska- och SO-undervisningen, samt 2) att belysa vilka berättelser lärarna väljer att använda. För att uppnå mitt syfte ställer jag följande forskningsfrågor:

- Vad säger lärarna om muntligt berättande som ett undervisningsverktyg?
- Vad vill lärarna att eleverna ska lära sig av det som berättas?

Uppsatsen vänder sig till verksamma och blivande lärare som är intresserade av att använda muntligt berättande. Därför kan denna uppsats också ses som ett försök att inspirera lärare att använda muntligt berättande utifrån ett allmändidaktiskt intresse i skolans alla ämnen.

Bakgrund

Muntligt berättande är ett didaktiskt verktyg lärare alltid har använt sig av. Det är en traditionell metod sedan urminnes tider för att förmedla kunskaper från generation till generation. Det har använts för att undervisa, underhålla, skapa sammanhållning och sprida moraliska budskap. Muntligt berättande är också till för att dela och skapa gemensam förståelse, vidmakthålla viktiga tidigare händelser och lära av och relatera till varandras berättelser (Morgan, 2011). Henricsson och Claesson (2016) påpekar att redan Comenius framhöll muntligt berättande som ett utmärkt didaktiskt verktyg. Både för att lära ut innehåll och för att fånga elevers intresse genom ett kreativt och stimulerande framförande. Beroende på lärandemålet, har lärarna anpassat valet av berättelsegenre (Henricsson & Claesson, 2016).

Berättande är en naturlig del i skolans literacyundervisning som syftar till att utveckla elevers förmågor i tal och skrift (Skolverket, 2011/2018). Berättande som didaktiskt verktyg kan bidra till att utveckla flertal förmågor hos elever men mitt fokus är inte på språkutveckling. Vidare, i läroplanen framhålls det att skolan och undervisningen ska främja elevers kreativitet och nyfikenhet och att:

Språk, lärande och identitetsutveckling är nära förknippade. Genom rika möjligheter att samtala, läsa och skriva ska varje elev få utveckla sina möjligheter att kommunicera och därmed få tilltro till sin språkliga förmåga (Skolverket, 2011/2018, s. 7).

Under förståelse och medmänsklighet, står det att:

Medvetenhet om det egna och delaktighet i det gemensamma kulturarvet ger en trygg identitet som är viktig att utveckla tillsammans med förmågan att förstå och leva sig in i andras villkor och värderingar (Skolverket, 2011/2018, s. 5).

I skolans alla ämnen ska undervisningen alltså syfta till att stärka elevers kreativitet, nyfikenhet, och genom berikande möjligheter till att bland annat samtala, få tilltro till sin språkliga förmåga. Elever ska också ges möjlighet att tillsammans med andra utveckla förståelse och inlevelse för andras förutsättningar och levnadsvillkor och synsätt.

Klassrumsklimatet är grundpelaren och fortsättningen för att lyckas med ovanstående. Ett gott klassrumsklimat gynnar elevers inläring och Henricsson och Lundgren (2016) säger att muntligt berättandet kan leda till goda relationer gemenskap i klassen. Dessutom att det är viktigt att också elever ges mer plats att berätta. När elever får berätta skapas förutsättningar för att de lyssnar bättre på varandra i och dessutom på sig själva. Detta i sin tur leder till att eleverna kan utveckla en positiv självbild och ett större självförtroende. Genom att berätta får de chans att reflektera över deras egna tankar och på så sätt koppla samman nya kunskaper med tidigare erfarenheter (Henricsson & Lundgren, 2016).

Tidigare forskning

Även om det inte finns så mycket tidigare forskning inom fältet skulle min uppsats kunna bidra till forskningsfältet. Den tidigare forskning som finns visar dock en relativt bred bild av det muntliga berättandets utfall. Forskarna har med olika typer av studier, men med liknande metoder som mina, kunnat visa att berättandet för med sig olika positiva aspekter för undervisningen, lärare och elever.

Berättande för att väcka nyfikenhet och engagemang

Henricsson och Claesson gjorde (2016) gjorde en studie där de undersökte svenska lärares upplevelser av att använda berättelser i sin undervisning. De använde ett hermeneutisk och fenomenologiskt tillvägagångssätt. De intervjuade 20 lärare i låg- och mellanstadiet där de ställde frågor i samtalsform kring när lärarna väljer att ta till berättelser, berättelsernas handlingar, hur de berättar och varför de berättar. Studien visar bland annat att berättandet kan vara spontant eller planerat och att både lärare och elever förflyttas till en annan upplevelsevärld när det sker ett muntligt berättande. Den visar också att lärare använder berättande för att väcka nyfikenhet och engagemang för ämnesrelaterade innehåll och att intresset för berättandet kan leda till total uppmärksamhet från eleverna. Den uppmärksamhet som lärarna då får skapar goda förutsättningar för att förmedla möjligheter och bringa hopp till eleverna (Henricsson & Claesson, 2016). Däremot visade studien också att om man som lärare inte lyckas med att fånga alla elevers intresse, känns berättandet som ett misslyckande och detta leder till att lärare också kan känna sig osäkra och rädsla för att inte bli lyssnade på när de berättar. Även att berättelserna ofta väcker engagemang och frågor från eleverna som leder till att det är svårt att planera hur lektionen ska utformas då elevernas frågor och engagemang kan ta olika riktningar.

I en etnografisk studie över muntligt berättande i undervisning följde Kuyvenhoven (2005) en lärare som använde muntligt berättande i sitt klassrum och hon studerade då lärarens intentioner med berättelser som undervisningsmetod. Studien visar bland annat att lärarens användning av muntligt berättande leder till ett engagemang hos eleverna och att de förbättrade sitt skrivande. Och att berättandet, i samband med läs- och skrivuppgifter, anmärkningsvärt förbättrar elevers förmåga att lyssna och att komma ihåg. Det har också en positiv effekt för lärares arbete då muntligt berättande kan möta behov som på andra sätt är svåra att uppfylla.

Flera studier visar att muntligt berättande i undervisning fångar elevers intresse (Kuyvenhoven, 2005; Henricsson & Claesson, 2014; Cheeseman & Gapp, 2014; McKegney, 2016; Lwin, 2016). Cheeseman och Gapp (2014) studie visar också att berättande skapar goda förutsättningar för att kontextualisera lärandeobjektet. Deras studie är en del av ett större forskningsprojekt med syfte att utforska hur berättelser används som ett didaktiskt verktyg. De intervjuade 22 studenter på olika sätt. Exempelvis genom fokusgrupper. Studien visar att alla elever, oavsett bakgrund, upplever att muntligt berättande gynnar deras inläring. Detta går i samma linje som Ukwuomas (2006) resultat från hans autoetnografiska studie i Botswana. Ukwuoma själv ändrade sitt sätt att undervisa genom att använda muntligt berättande i kombination med lokalt språk och att sitta i ring. Förutom intervjuer, diskussioner i fokusgrupper, observationer, använde han även studentenkäter. Hans resultat visar att muntligt berättande i kombination med att sitta i ring ökar studenternas engagemang, oavsett ålder.

Utöver detta gjorde Lwin (2016) en studie med syfte att bland annat ta reda på möjligheterna

med de multimodala funktionerna av muntligt berättande som stöd för elevers ordförståelse. Hon analyserade två videoinspelningar på professionella berättare som berättade för barn i fyra- till femårsåldern. Studien att de multimodala aspekterna av muntligt berättande bidrar till att elever håller sig intresserade och att de har stor potential för elevers ordförståelse och ordinlärning (Lwin, 2016).

Berättande och språkinlärning

I ett Kenyanskt klassrum gjorde Lianza (2014) en etnografisk studie om muntlig och skriftlig språkinlärning. Kontexten var mycket lik min med 2 lärare och 89 elever, påvra materialtillgångar och griffeltavlan som det viktigaste fysiska hjälpmedlet för läraren. Studien visar att trots knappa materiella resurser lyckas lärare skapa en meningsfull undervisning som främjar lärande och att läraren spelar en mycket stor roll i elevers språk- och skrivutveckling. Lärarens roll som medierande verktyg spelar för att eleverna ska kunna utvecklas inom deras proximala utvecklingszon. Förutom detta, säger hon att eleverna visar agenskap genom att dela erfarenheter från sina egna samhällen. Hon refererar till Stein (2011) som studerade Sydafrikanska klassrum, som säger att genom att dela med sig av ”folk kunskap” exempelvis gåtor och folksägnen, får eleverna agenskap över sitt eget lärande. Också att elevernas fantasi både förstärks och utmanas med hjälp av gåtövningar som är allmänt kända i deras samhällen eftersom de i en process upplever och undersöker områden tillsammans. Lianza (2014) säger också att interaktionerna mellan lärare och elever och elever sinsemellan är viktiga för barns utveckling av literacy och språkutveckling.

Förutom det som tidigare nämnts, för muntligt berättande med sig många andra möjligheter. Morgan (2011) gjorde en studie med syfte att bredda diskussionen om hur muntligt berättande kan användas i klassrummet och vilken potential muntligt berättande har för språkundervisningen. Hennes studie visar att muntligt berättande är ett berikande verktyg för språkundervisningen med möjligheter att möta olika kulturer och engagera elever och att detta i sin tur leder till att elever blir intresserade av att berätta sina egna berättelser. I ett forskningsprojekt undersökte McKegney (2016) hur muntligt berättande kan användas för att tillämpa läroplanen och hur det leder till elever blir mer engagerade och tar eget ansvar över sitt lärande. Hon säger att genom att använda muntligt berättande som pedagogik blir eleverna med engagerade och deras förmåga att fantisera främjas.

Avslutningsvis säger Henricsson och Lundgren (2016) att lärare och elever förflyttas med berättelsens kraft till andra upplevelsevärldar. Där, i de andra upplevelsevärldarna, får de både chans till att navigera sig genom olika företeelser ute i världen, ta sikte mot nya gemensamma mål och se på tidigare erfarenheter med nya ögon. De säger att det muntliga berättandet är det mest värdefulla verktyg en lärare kan ha. Bland annat för att berättandet skapar samhörighet mellan lärare och elever.

Sammantaget visar den tidigare forskningen att muntligt berättande bland annat förbättrar elevers prestationer, främjar elevers engagemang och motivation. Det gagnar alla elever, oavsett bakgrund och ålder och det är ett utomordentligt verktyg för att kontextualisera och konkretisera det som läraren vill att eleverna ska få syn på. Utöver det, har muntligt berättande en väsentlig roll i fråga om moral- och etikundervisning och förmedling av värderingar (Hunter & Eder, 2010). Hunter och Eder (2010) gjorde en studie där de undersökte hur mellanstadieelever överväger etiska beslut i relation till företeelsen av muntligt berättande. Eleverna fick i grupper diskutera de fabler som precis berättats för dem och när det materialet bearbetats användes en mjukvara för kvalitativ analys. De säger att muntligt berättande med efterföljande öppna frågor skapar ett slags forum för elever att dela med sig av sina

erfarenheter, ta del av andras erfarenheter och skapa gemensamhet. Dessutom, genom att låta elever kommentera och berätta egna berättelser, visar de sina egna etiska övervägningar och att detta i sin tur är fruktbart för lärare då lärare får möjlighet att ta del av elevers förståelse och etiska resonemang.

Teoretiska perspektiv

Jag har valt att ha den sociokulturella teorin som teoretiskt perspektiv med scaffolding och mediering som utgångspunkt. Dessa bygger på Vygotskjis sociokulturella teorier på utbildning och lärande, så som Säljö förstått och utvecklat teorierna (Säljö, 2014). Eftersom det muntliga berättandet i högsta grad är en social handling där vi kan lära oss av varandra passar den sociokulturella teorins idéer väl in på ämnet för denna uppsats. Dessutom används denna teori och begrepp i mycket av den tidigare forskning som gjorts inom fältet. Begreppen används tillsammans med tidigare forskning senare i analysen av det empiriska materialet .

Begrepp

Mediering

Tappan (2006) beskriver mediering som bestående av två delar. Det första mediet är det som kallas *agent*, alltså den som utför handlingen. Det andra mediet är det han kallar för *kulturella verktyg*. Med andra ord, de redskap som agenten använder för att förmedla och nå det avsiktliga målet. Säljö (2014) beskriver mediering som förmedling och att dessa medierande redskapen, som Tappan (2006) nämner, både kan vara materiella och språkliga. Säljö (2014) refererar till Vygotskji som säger att språket är det viktigaste medierande redskapet och att det är med hjälp av språket vi kan förstå vår omvärld och fördjupa vår förståelse. Genom språket kan vi, både skriftligt och muntligt, bekantgöra oss med världen och skapa enad förståelse emellan människor. Även att människan utvecklas och formas i kommunikation med andra. Den muntliga kommunikationen med andra hjälper oss bland annat att tänka, fantisera och minnas (Säljö, 2014). Lianza (2014) tar också stöd av Vygotskji och säger att mediering är nyckelkomponenterna inom den sociokulturella teorin och att läraren också själv fungerar som ett medierande verktyg. Moraliska handlingar och överväganden fungerar också som mediering, menar Tappan (2006). Han påpekar att människan åberopar moraliska funktioner för att navigera och handla i moral- och etiska konflikter och att agenten utför en medierande handling, en moralisk handling och blir därför en moralisk agent. De kulturella redskapen, de moraliska mediationsmedlen, används sedan till att agera och tänka över konflikten. Ord och språk är kulturella verktyg som används till att förmedla och forma moraliskt tänkande, agerande och känslor (Tappan, 2006). Precis som tidigare nämnts, fungerar det muntliga berättandet också som moralundervisning. Genom berättelser får elever chans att överväga och ta moral- och etiska beslut (Hunter & Eder, 2010). Under och efter berättelsen tar elever hjälp av sina moraliska funktioner och genom att ta beslut i den aktuella konflikten blir elever moraliska agenter. I föreliggande studie spelar medierinstanken en roll för hur det empiriska materialet tolkas.

Scaffolding

Hunter och Eder (2010) säger att barn i yngre åldrar väver in berättelser i leken och på så sätt fungerar berättelserna som scaffolding, då de med hjälp av berättelserna lär sig hantera information och utvecklar ett logiskt tänkande. Enligt Tabak (2004) betyder scaffolding att elever ges, genom olika typer av aktiviteter och tillsammans med andra, möjlighet att utvecklas bortom det de hade kunnat uppnå på egen hand. Säljö (2014) fortsätter och säger att scaffolding är den pedagogiska kommunikation som äger rum när den mer kunniga, som kan vara en lärare eller en elev, hjälper den lärande vidare i sin utveckling. Han säger också, återigen med stöd av Vygotskji, att denna inläring sker inom *den närmaste proximala utvecklingszonen* som är studiet där människan har potential att utvecklas bortom de

kunskaper hon redan besitter. De språkliga verktygen blir därför högst relevant för min studie då den utgår från hur lärare använder muntligt berättande, alltså ett språkligt verktyg för att förmedla kunskap.

Eftersom språket är det viktigaste medierande verktyget och betyder förmedling, kan muntligt berättande ses som ett didaktiskt verktyg. Alltså, muntligt berättande som ett didaktiskt verktyg för att kunna förmedla kunskaper för att nå det avsiktliga målet, för att elever ska förstå deras omvärld och få fördjupade förståelser. Och, för att hjälpa elever att utvecklas använder lärare denna specifika kommunikation som stöttar eleverna vidare i sitt lärande.

Muntligt berättande och storytelling

För att klargöra vad som räknas som en berättelse har jag i min studie, med inspiration från Henricsson och Lundgren (2016) som tar stöd av Aristoteles, valt att definiera berättelse som något som har en början, mitt och slut. De säger att en av de viktigaste komponenterna i berättelsen är intrigen. Intrigen är berättelsens kraftkälla och det är den som skapar för oss att känna och att människan har fallenhet för att söka intriger i händelser och på så sätt skapa intressanta berättelser. Berättande innefattar alltså att man berättar en händelse, fiktiv eller verklig. Berättelser har en kraft som ger liv och kan föra, såväl den berättande som den lyssnande, till andra tankevärldar (Henricsson & Lundgren, 2016). Kuyvenhoven (2005) är inne på samma linje och definierar en berättelse som något som skapar en paus från all tidigare aktivitet och när berättelsen är över återgår man till "verkligheten". Eftersom empirin i föreliggande studie hämtades i Uganda, där undervisningsspråket är engelska, användes begreppet storytelling. Däremot har jag valt att genomgående använda den svenska översättningen, muntligt berättande, i den här texten.

Kritisk aspekt av begreppet storytelling

Som tidigare nämnt, är muntligt berättande den svenska definitionen av storytelling (Henricsson & Claesson, 2016). Översättningen är någorlunda tydlig i sin definition då den syftar på att det är ett berättande som sker oralt. Storytelling däremot, kanske inte är lika tydlig då definitionen inte avslöjar om berättandet sker muntligt eller skriftligt. Detta fenomen av olika uppfattningar har betydelse för min studie då lärarna vid något tillfälle övergick till skriftlig storytelling. Att inte fullt ut definiera vad jag menar med storytelling för respondenterna var däremot ett aktivt val då jag inte ville påverka dem och i sin tur kanske korrumpiera datan. Också, eftersom jag åkte såpass tidigt in på kursen och inte riktigt hade kristalliserat varken syfte eller innehåll, ville jag inte utesluta att andra intressanta aspekter av storytelling kunde dyka upp. Hade jag däremot tidigt tydliggjort för muntlig storytelling går det inte att utesluta att materialet kanske hade sett något annorlunda ut.

Metod

Metodkapitlet inleds med ett avsnitt om studiens kontext innan själva genomförandet beskrivs. Därefter redogörs för tolkningsförförande och kodning. Kapitlet avslutas sedan med en kort beskrivning av etiska ställningstaganden.

Studiens kontext och urval

Eftersom eleverna i Uganda går på jullov tidigt och de innan jullovet endast skriver prov behövde jag resa dit redan innan kursstart. Jag besökte samma skola som sist eftersom jag redan kände till närområdet och skolans lokaler. Det är en privatskola som i ugandiska mått är en relativt liten skola. Skolan har ungefär 400 elever som går i förskoleklass till och med årskurs sju. Alla årskurser är indelade i två klasser med ungefär 25 elever i vardera. Lärarna undervisar endast i sitt ämne, i en årskurs. Skoldagarna är långa och lektionerna kan ibland sträcka sig upp till ett par timmar utan raster. Ibland följs inte alltid schemat och lektioner kan överlappa varandra eller utebli. Jag spenderade sammanlagt sex dagar på skolan och jag följde tre lärare på mellanstadiet eftersom det är inom dessa åldrar jag framöver kommer att undervisa i. Jag följde två Engelsklärare, en i årskurs 5 och en i årskurs 6 och en SO-lärare i årskurs 5. Från början skulle jag följa ytterligare en lärare i SO i årskurs 6 men den läraren var tvungen att resa bort. Dock hann jag ta anteckningar från hans lektion första dagen. Utöver de tre lärare jag följde, följde jag kort en annan lärare i Religion i årskurs 5. Intervjun spelades in men inte lektionen för att den var så försenad. Jag frågade också andra lärare i årskurs 4 om jag fick följa dem och vara med på deras lektioner men de lärarna tyckte inte det var någon idé då de bara skulle gå igenom ett tidigare prov och arbeta på förberedelser för de kommande proven. Därför blev det endast de tre lärarna i årskurs 5 och 6 som jag följde mer djupgående. Eftersom många lektioner handlade om att gå igenom tidigare prov och förberedelser inför de stora ämnesproven innan jul, kan detta ha haft påverkan på datamaterialet då lärarna kanske använde mindre muntligt berättande än vanligt eller tvärtom.

Genomförande

Jag försökte samla in så mycket empiri som möjligt för att i efterhand kunna sovra i materialet i och med att jag vid den tidpunkten inte hade en tydlig bild av vad jag skulle skriva om. Jag använde därför ljudinspelade lektioner, intervjuer, informella samtal, observationer och vad provisoriska och fullständiga anteckningar Bryman (2018). Även om jag hade en någorlunda frågeställning hade jag inte kristalliserat mitt syfte. Därför kunde jag vara öppen för att andra företeelser kunde vara intressanta att studera så länge det var relevant för min frågeställning. Man skulle därför kunna säga att min studie är inspirerad från etnografen (Bryman, 2018). På grund av min korta visit och den begränsade omfattningen på detta arbete föll det sig naturligt att i min studie fokusera på ämnen som vanligtvis innefattar mycket verbal kommunikation.

Eftersom jag inte hade tillgång till något ljudinspelningsinstrument valde jag att använda min mobiltelefon. Lärarna förseddes med min mobiltelefon som kopplades till headset med mikrofon. Jag fäste sedan headsetet på lärarnas skjortor med hjälp av klädnyppa. Jag testade först att lägga mobilen långt fram i klassrummet men ekot i klassrummet, fågelljud och elevers sorl tog över och så det var svårt att höra lärarens röst när inspelningarna skulle transkriberas.

Efter att lärarna använt muntligt berättande under undervisningen, intervjuade jag dem. Jag spelade in intervjuerna med min mobiltelefon och jag använde två standardfrågor som jag ställde till alla, se Bilaga 1. Jag ställde även följdfrågor eller andra typer av frågor som väcktes under intervjun. Lärarna fick också stort utrymme att berätta fritt. Intervjun var alltså

semi-strukturerad Bryman (2018). Det vill säga att intervjun var mycket likt ett samtal som utgick från färdiga frågor med utrymme för följdfrågor och andra typer av frågor. Gillman (2008) hävdar att denna struktur med färdigställda frågor i kombination med spontana resultat ger värdefull data i god kvalitet.

Under raster, måltider och andra typer av pauser från undervisningen hade jag informella samtal med lärare som jag under tiden antecknade. Två av de samtalen spelades in. Ibland började jag konversationen men i de flesta fall var det lärarna själva som ville berätta något för mig. Samtalen handlade om allt från olika typer av berättelser, förklaringar av något eller tilläggning av något som de själva tyckte var viktigt för mig att veta. Under lektionerna användes fältanteckningar, både provisoriska och fullständiga, (Bryman, 2018) från observationer av elevers reaktioner när lärarna använde muntligt berättande och anteckningar kring undervisningskontexten. Jag bad också att få titta på läromedel och andra typer av böcker som lärarna pratat om för att få en överblick och insikt i det lärarna berättat. Min förståelse av lärarnas utsagor har på så sätt vidgats genom informella samtal med mera.

Val av texter

Kontakt togs tidigt med Ola Henricsson, Doktorand inom pedagogiskt arbete vid Göteborgs Universitet, för att utbyta idéer kring potentiella forskningsområden kring muntligt berättande. Han gav mig då några artiklar och sin bok "Muntligt berättande i flerspråkiga klassrum" som jag använt tidigare på utbildningen. På egen hand sökte jag även på artiklar i GU supersök och i Education Research Complete med sökord som "oral narratives", "storytelling", "oral storytelling" och så vidare. Jag avgränsade mig till artiklar som var peer reviewed och skrivna från år 1999 och framåt. När jag bland annat läste Henricsson & Claessons (2016) artikel om lärares upplevelser av att berätta, hittade jag Kuyvenhovens (2005) peer reviewed doktorsavhandling och Cheeseman & Gapps (2014) artikel.

Tolkningsförfarande

För att kunna utveckla förståelse för lärarnas användning av muntligt berättande, vilket kan vara komplext, har jag valt att göra en hermeneutisk tolkning. Med min förståelse och förförståelse kan försöka förstå mig på och tolka materialet både som del och helhet. Eftersom tolkningen utgår från min personliga förförståelse är det viktigt att jag tydliggör och förklarar min egen förförståelse och den kontext som tolkningen pågår i (Alvesson & Skoldberg, 2008). Thuren (2007) nämner också vikten av empati och inkännande eftersom den hermeneutiska vetenskapsteorin söker förståelse för det mänskliga handlandet. Vidare påstår Hartman (2004) att hermeneutiken är indelad i tre begrepp: livsvärld, tolkning och förståelse. Det förstnämnda handlar om att man i en hermeneutisk tolkning intresserar sig för objektets livsvärld. Ett objekts livsvärld är svåråtkommen då det inte går att uppnå full förståelse genom att bara observera, då man menar att livsvärlden ligger gömd bakom objektets handlande. Däremot kan observationer ge en bild av hur objektet ter sig i sin omgivning. Alltså, hur objekten, i mitt fall lärarna, interagerar både kroppsligt och muntligt. För att förstå lärarnas livsvärld tolkas det fram en förståelse. I samma linje säger Gillham (2008) i sin bok handbok "Forskningsintervjun" att forskare "förstår det nya utifrån det gamla" (s. 27) och att det är omöjligt att förstå något utan att ha en förförståelse. Min förförståelse visar sig bland annat i val av teori, tidigare forskning och forskningsmetod. Hit hör också min utbildning och specifika inriktning. Men, min västerländska förförståelse av berättelser kanske inte är fullt ut förenlig med förståelsen av berättelser i Uganda. Därigenom kan det uppstå kulturkrockar, missuppfattningar eller att jag kanske missar något.

Kodning

Den hermeneutiska tolkningen möjliggör för ett konkret sätt att göra den kvalitativa innehållsanalysen, vilket jag gör genom att koda materialet. Kodningen har utgångspunkt i min förförståelse och förståelse, det vill säga det jag redan bär med mig av erfarenheter och kunskap och det jag lärt mig av litteraturen jag läst mig in på. I läsningen av materialet sker en växelverkan mellan helhet och del, det vill säga mellan muntligt berättande som generellt fenomen och det specifika muntliga berättande som ingår i mitt datamaterial. Detta gör att jag förstår muntligt berättande genom de utsagor som mina informanter delger mig mot bakgrund mot det jag redan kan om muntligt berättande. Det sker alltså en pendelrörelse mellan dessa fyra aspekter: förförståelse/förståelse och helhet/del.

Etiska ställningstaganden

Jag har följt Vetenskapsrådets fyra huvudkrav av forskningsetiska principer (Vetenskapsrådet, 2017). Det vill säga att jag bland annat har tydliggjort för lärarna att det är frivilligt att medverka, tydliggjort syftet med studien även om det vid den tidpunkten inte var helt fastställt vad uppsatsen slutgiltigen skulle handla om. Jag har även anonymiserat både skolpersonal, elever, skola och område. Detta är också särskilt viktigt när det gäller barn och unga. Dessutom, för att anonymisera lärarna använder jag fingerade namn som jag slumpmässigt valde ut.

Resultat och analys

I resultatdelen som utgår från en hermeneutisk tolkning, presenteras materialet från de tre lärarna jag följde mer djupgående då materialet från dem är mer detaljerat och det svarar bäst mot mitt syfte och frågeställningar. Alltså, det material som svarar mot vilka berättelser lärarna väljer att använda, i vilka sammanhang och vad de vill att eleverna ska få syn på med det som berättas samt vad de säger generellt om muntligt berättande som didaktiskt verktyg. Kapitlet nedan inleds med lärares generella utsagor kring muntligt berättande som didaktiskt verktyg i Engelska och SO-undervisningen. I kapitlet därefter återges lärarnas berättelser, beskrivning av undervisningskontext och lärares kommentarer. Eftersom jag har ett omfattande datamaterial har det varit svårt att välja och välja bort. Därför är detta kapitel relativt långt. Försök har dock gjorts för att korta ner lärares berättelser och citat.

Lärares generella utsagor kring muntligt berättande som didaktiskt verktyg

Utöver de frågor som ställdes för att lärarna skulle kunna motivera sina berättelser, fick de stort utrymme att prata fritt om muntligt berättande som didaktiskt verktyg. Lärarna pratade då mycket om berättandets förtjänster och varför de använder muntligt berättande. I stort sätt är lärarna överens om att berättandet bland annat kan användas till att tillrättavisa oönskade beteenden, kontextualisera och konkretisera lärandeobjekt. Därefter skiljer deras utsagor sig lite åt. Engelsklärarna, Mike och Eric, säger att muntligt berättande används i språkundervisning för att bygga ut vokabulär och förstå ordens mening. Joel, SO-läraren, säger att berättelserna bland annat används till moralundervisning. Däremot, är de alla tre överens om att den främsta anledningen till att använda berättelser är för att väcka och bibehålla elevers uppmärksamhet. Nedan följer utdrag av transkriberingar av intervjuer och informella samtal med lärarna. I en intervju med Engelskläraren Eric pratar han om hur han använder berättande i sitt klassrum och varför. Han säger:

You can tell a story in the class to bring their attention to the learners. In the class. Or to spice the lesson. Get it? When there is boredom in the class, you can bring a story. Are you getting that? For example, when a teacher in mathematics is seeing their class, teaching the children about maybe an operation about applying numbers, practicing numbers... and you wonder how... how does a story about animals come in the mathematical relation. It might be planned or it might not be planned but because the teacher has seen the children... are not getting something: What? Learned. Getting that? So, in the same way, the story can be brought just to bring attention, just to bring and capture their attention.

Berättandet kan också användas endast till att fånga elever uppmärksamhet, oavsett skolämne. Mike är inne på samma spår som Eric, att berättelserna används för att väcka elevers uppmärksamhet och intresse. Han tillägger också att de används till att få elever intresserade och att eftersom de är intresserade deltar de mer i undervisningen. På så sätt menar han att eleverna lär sig mer. Han åsyftar även fler lärare i sin utläggning:

...Sometimes we use stories. One, to draw the attention, so they will love the subject, so it becomes interesting and when it becomes interesting, they participate and if they participate, the more they will understand.

Joels utsagor överensstämmer med Eric och Mikes. Han säger dessutom att det muntliga berättandet leder till att elever håller sig fokuserade och sköter sig bättre eftersom de är ivriga att få veta vad som kommer att hända.

It catches their attention. It also helps you to have good class control. Because once they give you their will to listen, there is less...less of being destructive, disturbing their friends and all of that. So it's actually, basically a very good method and very good technique in teaching that will help your class to keep focused. Because their attention is in the story. They are so eager to know what next. What next? What next? That's why, in most cases, sometimes when beginning a lesson, you begin with a story and also end with a story. You get their attention at the beginning of the lesson.

Alla tre lärare är överens om att de använder berättandet för att väcka och bibehålla elevers uppmärksamhet. Det fungerar också som ett verktyg för att hålla eleverna fokuserade eftersom deras uppmärksamhet är på berättelsen och ha kontroll över klassen. Detta överensstämmer med vad Henricsson och Claesson (2016) visar i sin studie. Att lärare väljer att använda muntligt berättande istället för högäsningsbok då det är lättare för elever att följa med i berättelsen om den berättas av läraren istället. Också, att det är enklare för lärare att se vilka elever som förstår berättelsernas innehåll genom att skapa ögonkontakt och titta på elevers kroppsspråk. Genom att använda olika berättartekniker tvingas eleverna också följa med i berättelserna. Det går också i linje med vad de säger om att vara mitt i. Genom att få elever att hålla sig mitt i något har man som lärare utmärkta chanser att förmedla lärandeobjekten (Henricsson & Lundgren, 2016). Utsagorna visar också olika utfall av uppmärksamhet från eleverna. Ibland kan berättelserna endast vara till för att hålla elever uppmärksamma. Berättandet kan få elever att tycka om skolämnet och delta i undervisningen. Även att ju mer eleverna deltar, desto mer lär de sig. För det är faktiskt så, att lyssnandet är en aktiv process som kräver deltagande (Henricsson & Lundgren, 2016).

Lärares berättelser och motiveringar

Nedan följer utdrag av transkriberingar av berättelser från lektioner och från intervjuer med lärarnas kommentarer till berättelserna. Detta analyseras sedan utefter tidigare forskning och de teoretiska ramverken i denna uppsats. Av utrymmesskäl är vissa berättelser nedkortade men essensen av berättelserna framstår. För att minska risken att gå miste om berättelsernas innehåll förblir några berättelser relativt långa, även om vissa är ordentligt nedkortade. För att distansiera min förförståelse har jag valt att använda en kvalitativ innehållsanalys. Innehållsanalysen tillåter mig däremot att utgå från mitt personliga intresse och min förförståelse (Bryman, 2018).

"It's such a nice gun that I don't want to lose it"

Under en engelskalektion går läraren Eric igenom hur man använder such/that och använder exemplet: "It's such a nice gun that I don't want to lose it". Sedan berättar han en berättelse om regel nummer 1 inom militären - tappa aldrig bort ditt vapen:

In the army there is one most important rule. If you are going to join the army; most important thing is that you don't lose your gun. So when you lose the gun that is a defense. It is a crime. Because if your gun is found by someone else they can use it wrongly...

... So, losing your gun shows defeat. So, it is a very important rule. Some of you may be joining the army and you don't need the guns in your hand. But if you lose the gun, people can read it in the newspaper; Army commander... So, that man did not follow the rule number one; guns should not be played with.

I intervjun efter lektionen motiverar Eric berättelsen med att säga:

I told that story to tell them that it's very dangerous if the gun gets in the wrong hands.

...At times you bring in stories not because you want them to answer something about that story, but to help you explain the concept, how something is applied. Or sometimes to use a story to help children comprehend something you intended with the lesson. Now, for example, when we are talking about the gun, we have a topic: peace and security, where we have weapons and tools for keeping peace and security. Guns are one of them. We have batons, we have handcuffs and some have the: What? Weapons. So, it is...when you use the gun and how we fire the gun, the bullets, they comprise the vocabulary, which is used in peace and security.

Här använder Eric berättelsen om vapnet både för att befästa elevernas kunskaper om such/that som en förklaring på konceptet av orden men också för att utöka elevernas vokabulär. Han använder också berättelsen för att förklara att det är farligt när vapnen hamnar i fel händer. Eleverna kan också ta lärdom av berättelsen som också handlar om att en person blir skjuten och dör, utan att själva erfara likande händelser. Detta rimmar inte bara med den sociokulturella teorin om att vi lär av varandra och varandras erfarenheter (Säljö, 2014) utan också vad tidigare forskning säger om berättelsers möjligheter att vidga elevens vokabulär (Lwin, 2016). Här fungerar också berättelsen som ett sätt att kontextualisera lärandeobjektet (Cheeseman & Gapp, 2014). Eric fungerar som ett medierande verktyg och eleverna som agenter, för att till detta hör också att Eric bjöd in elever att själva berätta likande historier, och på så sätt tar de eleverna agentskap över sitt eget lärande (Lisanza, 2014). Hans berättelse skapar alltså nyfikenhet och engagemang som får elever att själva vilja berätta (Morgan, 2011). Genom att låta elever berätta egna berättelser kan Eric också få en inblick i elevens moraliska- och etiska kompass (Hunter & Eder, 2010).

"The first time I sat in a car"

Läraren Mike går igenom ett tidigare engelskaprov eleverna skrivit någon vecka innan jag kom. På en av uppgifterna skulle eleverna skriva om en minnesvärd dag i sitt liv. Läraren förklarar för eleverna vad som menas med minnesvärdhet och berättar något som är minnesvärt från sitt eget liv:

I grew up in the village. And there you can grow, up to the age of even 15 years without entering a car. I was around 8 and it was a wedding party of my sister and they came and picked us. We were going to Kampala. So they mentioned where we were going said...from home...from my home...where I come from up to Kampala it's around 200 km. It takes kind of 4 hours, 4 hours' drive. So, we could hear about Kampala as the capital city of Uganda and we could so much love to go to Kampala. We could see people come from Kampala...wow! They looking so nice! We said wow this is so beautiful! I would love to go to Kampala. It could be about electricity. In the village we used candles. Now, one day they told me you are going to Kampala the following day. It was a Friday. That Friday night I didn't sleep. Okay? I could sit and think how it could look like. As it looks so nice. So I spent the whole night awake. Why was I awake? If I sleep I may oversleep and I wake up and they have gone. So...I spent the whole night awake. The night seemed to be too long because I was not asleep.

After some time, the day came. We dressed. When we dressed the car came, taxi. We entered, so when we entered I could feel so nice. I didn't want the car to reach. We sat for some long time. From morning, there was too much jams so they had to drive in a very low paste because of the traffic jam condition. So we reached in the evening. When we reached Kampala I saw many cars. I said what's this?! What is this?! The first time that I had looked I now had reached Kampala town. I said where is the president? Because I thought now the president would just be there coming. He would just be there when I was coming. I said who is the president? I don't see the president. My uncle that was a police officer showed me this is this, this is this. We waited, they took us to a certain guest house, to a certain hotel where I slept. Everything was so amazing. So we spent there and then went back after the wedding. That was a Saturday and we went back on Sunday. But I couldn't want to go back. So when I went back to the village. I went to school. So everyone could fear me because I went to Kampala. Everyone could fear me because I had entered a car. Everyone could respect. They said we have never entered a car but me, I entered. So I became a celeb. So, that day, it can never go out of my mind. Because it's so memorable.

När jag frågar Mike varför han använde just den berättelsen säger han:

We had a paper in English. Like this (tar fram och visar ett tidigare prov i engelskan). This part is about composition...

Okay, so they can ask you about a topic to write about. So, a Halloween party for example. How you prepare everything. So, I told that story because we were talking about something memorable in your life. Something that will never go out of our head. So, first they have to know and understand what memorable means. We were talking about memories. It can be a good memory or a bad event. Like me, I can't forget the day I lost my both parents. That's memorable in my life. I will never forget it. Another one is the first day I entered a car. Now, there are some days that you can't forget, but they happened. There are some things you can't forget, but they happened some years ago...

...so for me, the first time I entered a car. I was about 8 years. I could have write about the wedding I attended or the first time in the car. Then I start narrating each and everything. So that is part of: What? Composition.

Läraren använder alltså berättelsen för att illustrera komposition. Han använder en berättelse från sitt eget liv för att gestalta något minnesvärt och genom att göra det konkretiserar han också uppgiften från det tidigare provet. Genom att berätta något från sitt eget liv styrker läraren också gemenskapen mellan sig och eleverna (Hunter & Eder, 2010) och med sin berättelse stöttar han eleverna till att utveckla sina kunskaper (Lisanza, 2014; Tabak, 2004) om både begreppet minnesvärt och hur en sådan berättelse kan komponeras.

"All that glitters is not gold"

Under en tidigare intervju med läraren Mike berättar han om ett ordspråk: "All that glitters is not gold" och hur han brukar förmedla betydelsen i en berättelse. Han berättar en lång berättelse om en best som förklarar sig till oemotståndliga ting som mannen i berättelsen har svårt att motstå. Tillslut nästlar sig besten sig in hos mannen gestaltad som mannens fru och hon visar vem hon egentligen är först på bröllopsnatten. Mike säger:

So, that one, that story, you can bring out to the certain scene – all that glitters is not gold. You see everything that is shining, that is so glittering, that looks so good, the richest and the nicest. You want to take it. But not everything you see outwards, looking so nice, might not be the best thing for you to take. So can we learn something from these stories? For example when we are learning about proverbs, I can bring in such a story to mean that this proverb, this is what it means. It does not mean that everything that is shining is not gold, but it has got such meaning.

Yankah (1999) definierar proverb, vilken är den engelska översättningen för ordspråk, som ett ordspråk som förmedlar en läxa. De är till för att varna, ge råd eller tillrättavisa genom att visa på de moraliska och etiska konsekvenserna av mänskligt handlande. Mike säger att han använder berättelser till att förmedla ordspråk och dess innebörd. Dessa berättelser fungerar också som förmedling av moraliska överväganden (Hunter & Eder, 2010). Denna typ av berättelse skulle kunna ses som ett försök till att varna elever (Yankah, 1999) att saker och ting inte alltid är vad de verkar. Berättelsen skulle möjligen också ses som ett försök till att råda elever att inte stjåla, oavsett begär.

"Mary Magdalene"

På SO-lektionen går läraren Joel igenom en fråga från ett tidigare prov som handlar om vad Maria Magdalena gjorde för att vara ljuset för Jesus när han led. De flesta av eleverna hade inte fått rätt på uppgiften så Joel berättar berättelsen om Maria Magdalena:

Mary Magdalene was the one who stayed with Jesus when he was put on the cross. She stayed when all the others feared and they ran away. Mary Magdalene was so so kind and generous. She was very loyal and stayed with those in need. She had seen when Jesus died on the cross, she had seen when he was buried, she had been there with him until the end. She stayed at the foot of the cross the whole time. Mary and some other women bought spices so they could anoint Jesus's body in order to perceive it. Since she did all this for Jesus and since she was there for him the whole time, she was the first to find out that Jesus was gone from the tomb. She was the first to find out about his resurrection. During this time, she had been the light for Jesus. Her kind heart was the light.

Efter lektionen motiverar läraren berättelsen och säger:

... In the process of doing corrections, there was that question talking about Mary Magdalene. Which they did not know... most of them had failed it. But then... to aid learning, I normally bring in stories. It helps to catch their attention. And there is a possibility that they can retain their knowledge for a longer time. Because it is given out to them, it is delivered to them, in a friendly way and in an interesting way. So I brought in that story basically to aid their learning but also to help them remember so that they feel... because they have normally heard that story before...

... Mary Magdalene showed or demonstrated the light of God... and the people. And I knew...if I wanted them to get that concept of being the light of God and to others in the lines of the story of Mary Magdalene... Then, I needed to first tell them that story. The moment they get to know what Mary Magdalene did, then it is very easy for them to see it from their perspective in which I am seeing. That if Mary Magdalene...brought the items to preserve Jesus's body, according to the story. She was there with Jesus up to the time when he was put on the cross. She also came and wept at Jesus feet asking for forgiveness. Then, in one way or the other, us children, we can also learn how to be the light of God and to the world through our actions because it's manly our behavior and what we do. So, if we help the sick, if we can fight the ones feeling low, those who are sorrowful, if we help those who need it. So, I brought in that story basically because I wanted them to get the light out of that story then I brought it to their real life application. They might not have the same situation as Mary Magdalene, because they might not go through the same scene. Possibly they don't have the same situation with Jesus where they have to go and preserve his body. But in real life, they can still do something, just with the same heart as Mary Magdalene did it in the terms of helping others and... being good generally. So I was just trying to bring out Mary Magdalene story and relate it to their real life situation and then I also see how they have understood the story and then the values I wanted them to...to achieve from that story.

Joel säger alltså att han ofta använder berättelser för att fånga elevers uppmärksamhet, främja inläringen och att hjälpa elever att hålla kvar kunskaperna längre. Han säger också att han använde den berättelsen för att förmedla att eleverna kan, utan att ha upplevt det själva, lära av berättelsen. Vilket i sin tur återigen överensstämmer med den sociokulturella teorins idéer kring att människan kan lära av andras erfarenheter, utan att själva uppleva dem (Säljö, 2014). Förutom detta, relaterar läraren berättelsen till elevernas erfarenheter och den används till att demonstrera önskevärda värden och beteenden (Hunter & Eder, 2010) och befästa de nya kunskaperna (Kuyvenhoven, 2005). Joel påpekar också att han förmedlat något på ett vänligt och intressant sätt. Henricsson och Lundgren (2016) som pratar om intresse säger att det bästa sättet för att få elever nyfikna och intresserade av tidigare viktiga händelser i historien är att använda muntligt berättande. Begreppet "intresse" översätter de till "att vara mitt i" (2016, s. 29). Så, om en lärare lyckas skapa intresse som leder elever till att vara mitt i, uppstår goda förutsättningar för lärande. När lärare fångat elevers intresse kan elever få chans till att reflektera och analysera om och kring berättelsen och det är intresset som läraren använder för att hjälpa elever att utvecklas vidare (Henricsson & Lundgren, 2016).

"Population growth"

På SO-lektionen går Joel bland annat igenom begreppet befolkningstillväxt. Och han börjar berätta en biblisk berättelse om de hebreiska kvinnorna som blev så fertila att befolkningen

fort ökade:

Most of you who have ever read the story in the bible when the Israelites when they moved to Egypt, following Joseph. Time came when Joseph had died. The number of people, who were living in Egypt from the origin of Jacob, was a bit few. Now, when the women who were Israelites, who were also called Hebrew women. When they started giving birth, the Egyptians realized that the number of the Israelites were increasing day and night. Meaning there was population growth taking place. Time came when even the king of Egypt decided that they should kill the babies that belonged to the Israelite women The bible says time came when those women became so fertile that they gave birth with ease. So, in a very short period of time, the number of the Israelites had increased. So much, in Egypt!

När jag frågar hur det kom sig att han använde just den berättelsen säger Joel:

It was at the beginning of the lesson, so I just wanted to bring their attention. I just wanted to draw their attention because most of the stories they know are bible stories. So I wanted to begin with a story they know. Then I bring in my concept of population growth. So I was bringing the story they had knowledge of, to bring my concept. Then I can begin the lesson from there.

Också här säger läraren att han använde berättelsen som ett verktyg för att fånga elevernas uppmärksamhet och för att lära ut konceptet om befolkningstillväxt genom att använda en berättelse eleverna redan känner till. Joel kontextualiserar och konkretiserar (Cheeseman & gapp, 2014) begreppet och konceptet befolkningstillväxt med hjälp av berättelsen.

"Mr. Hare and King Lion"

Under en engelskalektion säger Eric att han vill att eleverna ska lära sig ordspråket: "Wisdom is better than strength" som han förtydligar med: "It is preferable to use one's intelligence than one's physical strength". Eric berättar sex helt skilda berättelser som kan gestalta uttrycket. Han berättar en påhittad berättelse om hur han lurat iväg farliga hundar, en biblisk berättelse om David och Goliat, två folksägner om människor som lyckats överlista lejon, en fabel om ett lejon som lyckades bli frisläppt och en fabel om en hare som överlistade lejonet, djungelns konung. Nedan följer delar av berättelsen om Mr. Hare och King Lion. Här använder också Eric en berättarteknik som gör att eleverna tvingas följa med och fylla i berättelsen. Talestrecken visar var i berättelsen eleverna responderar:

A long time ago, before many of you were born.. Me, I was already there. You see these animals we have at home. Could you give an example of an animal we have at home? - A goat. - A dog.- A cat.- A cow.- A sheep.- Rabbits. Now, these animals were once in a family of their own. They used to be together, all animals. In the jungle. In the forests. A very huge forest. All animals, even birds used to live there. That was their home, before man started taming them. So in their family they had the head. Just like we have at home, we have head of the family. Isn't it? Do we have heads? Family heads? How many of you have heads in their family? Are you family heads? But do you come from families? So who's the head of your family?- Dad.- Mom. Or your elder brother, maybe an uncle. Now, in the jungle, among the very many animals... lion was the head of the family. Who was the head of the family? - The lion. That was the one that was the head of the family. But why was he the head of the family? Because that was the strongest animal in the jungle. Because it had physical strength. Because no other animal could argue with him. If you argue with a lion it will just give you a very hard punch and your bones will get broken. So all animals respected him...

...Mr. Hare led king into that forest and showed him a well in the forest. A very deep well was inside that forest. So Mr. Hare led king lion to that well and told king lion to find the other animal. He told king lion that this animal hides in this well. So king lion went and saw a very big lion in the well. You see? So, king lion dived into the well. So that he could finish the other: What? Lion. And kill it inside the well. So king lion dived into the water: RAAW! Water splashed out! And do you know what happen? That king lion died in the water. What it was seeing was not another lion. It was its own image! If you put water in the

basin and you look in it like this. You see your face in it. That is what happened! So, the king drowned in the well in an attempt to catch its own: Image. Now, Mr. Hare was celebrated because he wanted to become the next: - King. Are you getting that? So he got some red flowers and smeared on the face so it appears like blood. He went back to the other animals and told them: I am very sorry. We could have gone together but our king insisted that we should go the two of us. There was really an enemy that wanted to attack our kingdom. So we went to fight. Unfortunately, our king died in the fight. But we killed the enemy. Now I'm the only survivor. So the other animals were like: Oh, what a pity! Oh, very sad! Now that you have survived, we should make you our king. And they crowned Mr. Hare. The next king of the jungle.

I ett samtal med Eric under lunchen motiverar han berättelsen:

Pupils can learn from stories without doing it themselves. Like the hare and the lion king. What do we learn from that story? That you can use your brain to overcome situations. The hare outsmarted him. You can use your mind instead of violence to overcome problems. Overcome big problems, in a very simple way. We use stories as a technique. To widen their imagination, to spice it up, to motivate them.

Så, han använder berättelsen till att lära ut ordspråket och dess betydelse. Han säger även, precis som läraren Joel, att berättelser kan få elever att lära av sådant de inte själva upplevt. Han avslutar med att säga att berättelserna är en teknik lärarna använder för att främja fantasin, förhöja undervisningen och öka motivationen. Detta överensstämmer med tidigare forskning (Lisanza, 2014; McKegney, 2016). Att förhöja undervisningen skulle kunna ses som ett försök till att få elevers engagemang och i sin tur öka motivationen eftersom tidigare forskning också visar på att elevers engagemang ökar. Ordspråket i sig och Eric's förklaring i början av lektionen, att det är bättre att använda intelligens istället för fysisk styrka, åsyftar till att rådgiva elever och här fungerar berättelsen som ett verktyg för moralundervisning (Yankah, 1999). Denna berättelse skulle också kunna ses som en illustration av möjligheter och hopp (Henricsson & Claesson). Att elever, trots ung ålder och lägre fysisk förmåga än vuxna, kan övervinna situationer och problem med sitt intellekt. Också, genom att låta eleverna aktivt delta i berättelsen kanske eleverna engageras än mer än om de enbart hade lyssnat. Eric svarar också för andra och fler lärare när han säger: "we use stories as a technique". Här visar han att det muntliga berättandet är en erkänd undervisningsmetod som lärarna använder sig av.

Sammanfattningsvis använder lärarna muntligt berättande som ett verktyg för att lära ut koncept genom att kontextualisera och konkretisera det i en berättelse och på så sätt befästa kunskaperna och utöka dem, lära ut ordspråk och moral, bana väg för elevers fantasi och vidga elevers ordförråd och väcka uppmärksamhet. Även, i relation till läroplanen och skolans uppdrag att lära ut förståelse och medmänsklighet (Skolverket, 2011/2018), använder lärarna muntligt berättande till att lära av andras erfarenheter. De använder också olika typer av berättelser. Autentiska berättelser från deras eget liv, fabler, folksägner, påhittade och bibliska berättelser. Ibland används berättelser endast för att fånga elevers uppmärksamhet men det muntliga berättandet är en etablerad undervisningsmetod som oftast är en genomtänkt och motiverad didaktisk handling med specifika syften och lärandemål. Berättelserna fungerar som scaffolding då de hjälper elever att utvecklas bortom det de själva skulle kunna uppnå. Alltså, med berättelserna kan ett lärandeobjekt konkretiseras och kontextualiseras och den tidigare förståelsen kan byggas på och byggas ut. Läraren fungerar själv som ett medierande verktyg och genom berättandet lär sig elever och lärare tillsammans, som också är den sociokulturella teorins strävan.

Diskussion

Berättelser som didaktiskt verktyg och berättandets styrkor

För att besvara studiens tvåfaldiga syfte har jag redogjort för hur, i vilka sammanhang och varför de ugandiska lärarna använder muntligt berättande som ett didaktiskt verktyg i engelska- och SO-undervisningen samt vilka berättelser lärarna väljer att använda. Mycket av den tidigare forskning som gjorts inom ämnet överensstämmer med lärarna i denna studie och deras motiveringar och utsagor. Berättelser fungerar, enligt Hunter & Eder (2010), som scaffolding eftersom barn gärna blandar berättelser med lek. Både berättelser och lek hjälper barn att förstå den omvärld de lever i, och att kunna ta andra människors perspektiv. Genom berättelserna lär sig barnen bearbeta ny information och nya kunskaper och på så sätt utvecklar de ett logiskt tänkande. Detta kan förklara en av styrkorna med muntligt berättande då det ligger nära barns sätt att leka och bygga upp lekar. Berättandet hjälper elever att knäcka språkets koder, att skapa sammanhang och att använda språket. Genom muntligt berättande fungerar läraren själv som ett medierande verktyg som stöttar eleverna i att kunna navigera i moral- och etiska dilemman där de tar hjälp av moraliska mediationsmedel (Tappan, 2006). Samtidigt som själva berättelserna fungerar som medierande verktyg som kan "förflytta" elever till imaginära världar. Intrigerna i berättelserna kan vara konflikter eller dilemman som kräver förståelse och inlevelse. Utveckling av förmågan att ha inlevelse och förståelse för andra människor ingår i skolans uppdrag och i läroplanen står det att undervisningen, i skolans alla ämnen, ska främja inlevelsen för andras livssituationer och synsätt (Skolverket, 2011/2018). Genom att berätta berättelser kan eleverna ha inlevelse och förståelse för sina medmänniskor och på så sätt kan berättandet motverka diskriminering och främlingsfientlighet, som också är skolans uppdrag (Skolverket, 2011/2018). Dessutom, genom att tillsammans försöka förstå och leva sig in i andras levnadsvillkor får elever också chans till att utveckla egen trygg identitet (Skolverket, 2011/2018). Under skolgången ska eleverna inte bara få chans till att utveckla egen trygg identitet, utan också reflektera över och resonera kring sin identitet, livsfrågor och sina etiska synsätt och perspektiv (Skolverket, 2011/2018). Berättande har stor potential till att väcka elevers intresse värdegrundsfrågor som annars kan vara svårt att få in i ämnesundervisning. Värdegrundsarbete är viktigt eftersom elever på sikt ska kunna delta i samhällslivet, vilket är en demokratisk rättighet. Vidare, det muntliga berättandet kan användas i alla skolans ämnen och i alla årskurser eftersom intresset att få något berättat för sig är lika stort, oavsett ålder. Sammanfattningsvis har det muntliga berättandet många styrkor och möjligheter och därför anser jag att det kan fungera som ett utmärkt verktyg för lärare.

Konklusion

Muntligt berättande handlar inte uteslutande om svenskämnet och literacyutveckling utan är relevant för alla lärarutbildningens kurser för att utbildningen i allra högsta grad har fokus på att förmedla kunskaper på framgångsrika sätt. Trots detta ges det idag knappa kunskaper om muntligt berättande på lärarutbildningen och fokus ligger istället på andra kommunikationsmedel. Som blivande lärare tar jag med mig alla de positiva aspekter berättandet medför. Ibland kan man som lärare ha svårigheter med att fånga elevers intresse och eftersom intresse är en viktig förutsättning för lärandet kan uppdraget ibland kanske kännas svårhanterligt. Med mina nya kunskaper om berättelsernas kraft att intressera, engagera och motivera elever, känns uppdraget något mer hanterligt. Det muntliga berättandet är ett enkelt medel som kan skapa en underhållande undervisning utan ekonomisk kostnad och detta kanske också behagar skolorganisationen som ständigt pressas av stram budget. Genom att berätta kan man som lärare också få en överblick över vilka elever som tar till sig

innehållet eller inte eftersom berättandet är en social aktivitet som kräver inlevelseförmåga. Under berättandets gång kan man som lärare alltså se efter om eleverna tar till sig essensen genom att titta på deras reaktioner. Denna överblick kan ibland vara svår att få om eleverna exempelvis arbetar bakom och med datorskärmar eller Ipads. Avslutningsvis, berättandet för oss samman och kan skapa goda chanser till att utveckla ett gott klassrumsklimat, som är grundpelaren och det mest vitala för att elever ska kunna ta till sig kunskap.

Studiens begränsningar

En kritisk aspekt i min studie var och är om lärarna uppfattar storytelling som samma sak. Alltså, om jag och lärarna och lärarna sinsemellan definierar storytelling på ett likvärdigt sätt. Det fanns en risk att jag och lärarna inte skulle ha samma bild av vad storytelling egentligen är, för oss själva. Henricsson & Claesson (2016) problematiserar just detta fenomen. De säger att det finns en risk för att lärarna i deras studie anser att instruktioner, beskrivningar och förklaringar också ses som muntligt berättande. Vidare gör Henricsson & Lundgren (2016) skillnad på att tala och berätta. De säger att tala är att svara, förklara, argumentera och tillrättavisa.

Även om studien visar att muntligt berättande har många positiva aspekter är studien av litet omfång. Detta bidrar till att den är begränsad i sin generaliserbarhet (Bryman, 2018). Eventuella oklarheter med begreppet storytelling kan också få konsekvenser för studiens representerbarhet. Som tidigare nämnt såg undervisningen lite annorlunda ut från vad den brukar. Revisionen av äldre prov kanske hade påverkan på omfattningen av det muntliga berättandet. Något annat som också är nämnvärt är risken med lärares förställning av uttalanden. Det finns alltid en risk menar Bryman (2018) att lärarna förvänder sina utsagor till det de tror att forskaren vill höra. Frånsett detta kan studien bland annat visa på hur man genom att berätta berättelser, kan engagera elever och skapa mycket goda förutsättningar för deras inläring.

Framtida forskning

I ett samtal med engelskläraren Eric om hur det muntliga berättandet alltmer avtar i de ugandiska skolorna säger han att skolan har blivit mer businessfokuserad. Han säger:

There is a unifying factor and that is what is tested in the examination. And learning things without an economic attachment has no advantages. It's becoming more and more like that. It is dying out because it is not tested in the exams. If we read a book, the whole country reads that book and then it can be tested in the exams, rather than telling your own stories. This is a result of the formal education, it has an economic part.

I förhållande till det, den termin som Ukwuoma (2016) använde muntligt berättande i kombination med att sitta i ring fick 100 % av alla studenter minst godkänt på kursen. Hans mål var inte att studera vad det skulle få för påverkan på sina studenters betyg men detta är något han fick syn på efteråt och tar upp till diskussion. Om dagens utbildningskultur där de räknebara och mätbara resultaten prioriteras är anledningen till att det muntliga berättandet sällan användas i dagens skola (McKegney, 2016), skulle det vara intressant att utforska vad det muntliga berättandet har för effekter på elevers betyg eftersom elevers betyg ständigt bedöms och mäts. Vi vet, med tidigare forskning i ryggen, att berättandet kan ha många positiva effekter och att elever bland annat lär sig mer och kan bibehålla den nya kunskapen längre, att elever blir engagerade och på så sätt blir nyfikna att lära sig mer och ta ansvar för sitt eget lärande, deras språk och skiftspråk kan utvecklas till det bättre och så vidare. Men,

hur exakt påverkas elevernas betyg i slutändan? Om detta går att mäta kanske även fler forskare vågar studera detta forskningsområde (Ukwuoma, 2016).

Referenser

- Alvesson, M. & Sköldberg, K. (2008). *Tolkning och reflektion. Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod*. Lund: Studentlitteratur
- Bryman, A. (2018). *Samhällsvetenskapliga metoder*. (Upplaga 3). Stockholm: Liber.
- Cheeseman, G., & Gapp, S. (2012). Integrating Storytelling into the Mindset of Prospective Teachers of American Indian Students: A Grounded Theory. *Multicultural Education*, 19(4), 24-32.
- Gillham, B. (2008). *Forskningsintervjun: tekniker och genomförande*. (1. uppl.) Lund: Studentlitteratur
- Hartman, J. (2004). *Vetenskapligt tänkande: från kunskapsteori till metodteori*. (2., [utök. och kompletterade] uppl.) Lund: Studentlitteratur.
- Henricsson, O., & Claesson, S. (2016). *Teachers' experiences of telling stories in primary and lower secondary Swedish classrooms* (pp. 29-45).
- Henricsson, O., & Lundgren, M. (2016). *Muntligt berättande i flerspråkiga klassrum*. Lund: Studentlitteratur.
- Hunter, C., & Eder, D. (2010). The Role of Storytelling in Understanding Children's Moral/Ethic Decision-Making. *Multicultural Perspectives*, 12(4), 223-228.
- Kuyvenhoven, J. (2005). *In the Presence of Each Other: A Pedagogy of Storytelling*, ProQuest Dissertations and Theses.
- Lisanza, E. (2014). Dialogic instruction and learning: The case of one Kiswahili classroom in Kenya. *Language, Culture and Curriculum*, 27(2), 121-135.
- Lwin, S. (2016). It's story time!: Exploring the potential of multimodality in oral storytelling to support children's vocabulary learning. *Literacy*, 50(2), 72-82.
- McKegney, K. (2016). Storytelling as pedagogy: A creative approach to curriculum implementation. *Practically Primary*, 21(1), 36.
- Morgan, A., M. (2011). Language, literacy, literature: Using storytelling in the languages classroom. *Babel*, 46(2/3), 20-29.
- Skolverket. (2011/2018). *Läroplanen för förskoleklassen, grundskolan och fritidshemmet 2011*. (Rev. 2018).
- Säljö, R. (2014). Den lärande människan - teoretiska traditioner. I U.P Lundgren, R. Säljö, C.Liberg (Red.), *Lärande, skola, bildning: Grundbok för lärare*. Stockholm: Natur & Kultur.
- Tabak, I. (2004). Synergy: A Complement to Emerging Patterns of Distributed Scaffolding. *Journal of the Learning Sciences*, 13(3), 305-335.
- Tappan, M. (2006). Moral functioning as mediated action. *Journal of Moral Education*, 35(1), 1-18.
- Tjernberg, U. (2019, 15 augusti). "Bra lärare är ofta duktiga storytellers". *Lärarnas Tidning*, s. 28.
- Thurén, T. (2007). *Vetenskapsteori för nybörjare*. (2., [omarb.] uppl.) Stockholm: Liber.
- Ukwuoma, U. (2016). Rethinking Learning and Teaching in Africa: Storytelling and Sitting Position as Engagement Strategy. *Research in Pedagogy*, 6(2), 120-137.
- Vetenskapsrådet. (2017). *God forskningssed*. (Reviderad utgåva). Stockholm: Vetenskapsrådet.
- Yankah, K. (1999). Proverb. *Journal of Linguistic Anthropology*, 9(1-2), 205-207.

Bilaga 1

Intervjuguide

Två standardfrågor efter muntlig berättelse:

- How come you told that story?
- What did you want your pupils to learn from that story?

Följt av andra frågor som blev relevanta i ögonblicket